

А.О. СИГАЙОВ,
д.е.н., професор, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»
С.О. ПУЗИРЬОВ,
аспірант

Сутність інноваційного підприємництва в сучасних ринкових умовах

В статті розглядається сутність, значення та місце інноваційного підприємництва в сучасних ринкових умовах, фактори його розвитку, моделі, а також досліджуються форми інвестування та напрями інноваційної діяльності.

Ключові слова: інновація, інноваційне підприємництво, інноваційна діяльність, інвестування.

А.А. СИГАЙОВ,
д.э.н., профессор, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт»
С.А. ПУЗЫРЬОВ,
аспирант

Сущность инновационного предпринимательства в современных условиях

В статье рассматривается сущность, значение и место инновационного предпринимательства в современных рыночных условиях, факторы его развития, модели, а также исследуются формы инвестирования и направления инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновация, инновационное предпринимательство, инновационная деятельность, инвестирование.

A. SIGAYOV,
D.Sc., Professor, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute»
S. PUZYROV,
graduate student

Nature of business innovation in the current market conditions

In the article the essence, significance and innovative place of business in the current market conditions, factors of its development model, and investigates forms of investment and innovation activity.

Keywords: innovation, innovative entrepreneurship, innovation and investment.

Постановка проблеми. Інноваційне підприємництво виступає як особливий новаторський процес створення нового, це вид господарювання, спрямований на пошук нових можливостей, на комерційне використання нововведень. Цей вид підприємництва характеризується особливою поведінкою підприємця – готовність брати на себе весь ризик у здійсненні нового проекту і водночас фінансовою відповідальністю.

Загострення конкуренції змушує підприємців дедалі активніше використовувати досягнення сучасного науково-технічного прогресу (НТП), поєднувати їх з організаційними та управлінськими заходами. Таким чином підприємництво пов'язується з розвитком технологій, нововведеннями та економічним зростанням. Це дає змогу розглядати підприємництво як провідну ланку в реалізації НТП [1].

Підприємницька діяльність, що спрямована на створення нових продуктів, технологій та послуг і супроводжується формуванням відповідних методів організації й управління, дістала назву інноваційне підприємництво. Вихідним для розуміння цього різновиду підприємництва стали праці економіста Й. Шумпетера [1].

Отже, економічна природа інновації полягає в тому, що вона є засобом і стимулом підприємництва, а самі інновації служать специфічним інструментом підприємництва, зосереджують зусилля підприємця на організований пошук новинок, комерційне використання техніко-технологічних нововведень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема даного питання досліджувалась у працях таких вчених-економістів: Й. Шумпетер, Г. Барнет, З. Варналій, В. Горфинкель, П. Завлін, В. Зянько, А. Казанцев, С. Ільєнкова, Р. Мюллер, О. Лапко, Ф. Ніксон, Д. Черваньов, Л. Нейкова,

І. Перлакі, Т. Попадюк, П. Самуельсон, Б. Санто, В. Сизоненко Д. Черваньов та інші.

Метою статті є визначення місця інноваційного підприємництва в сучасних ринкових умовах, факторів його розвитку, моделей, а також дослідження форм інвестування та напрямів інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Інноваційне підприємство – це підприємство, що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і послуг. Інноваційним підприємством визнається підприємство (об'єднання підприємств) будь-якої форми власності, якщо більш ніж 70 відсотків обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період складають інноваційні продукти і інноваційна продукція [1].

Господарським кодексом України [3] передбачено такі форми інвестування:

– державне (комунальне) інвестування, що здійснюється органами державної влади або органами місцевого самоврядування за рахунок бюджетних коштів та інших коштів відповідно до закону;

– комерційне інвестування, що здійснюється суб'єктами господарювання за рахунок власних або позичкових коштів з метою розвитку бази підприємництва;

– соціальне інвестування, що здійснюється в об'єкти соціальної сфери та інших невиробничих сфер;

– іноземне інвестування, що здійснюється іноземними юридичними особами або іноземцями, а також іншими державами;

– спільне інвестування, що здійснюється суб'єктами України разом з іноземними юридичними особами чи іноземцями.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Оскільки інноваційна діяльність передбачає інвестування наукових досліджень і розробок, спрямованих на здійснення якісних змін стану продуктивних сил і прогресивних міжгалузевих структурних зрушень, розробки і впровадження нових видів продукції і технологій, то вона здійснюється у визначених законодавством напрямках. Так, відповідно до ч. 2 ст. 327 Господарського кодексу України [3] інноваційна діяльність здійснюється за такими напрямками:

- проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на створення об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічної продукції;
- розробка, освоєння, випуск і розповсюдження принципів нових видів техніки і технологій;
- розробка і впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, призначених для поліпшення соціального і екологічного становища;
- технічне переозброєння, реконструкція, розширення, будівництво нових підприємств, що здійснюються вперше, як промислове освоєння виробництва нової продукції або впровадження нової технології.

Інноваційне підприємництво відіграє дедалі помітнішу роль в економічному та соціальному розвитку суспільства, набуваючи нових рис (табл. 1).

Отже, сучасні технології не лише відкривають нові можливості комерційного використання в економіці результатів наукового пошуку, а й висувають високі вимоги до організації процесу його освоєння. Ці вимоги стосуються правильного вибору форм інноваційного підприємництва, рівня кваліфікації персоналу фірми та його мотивації [1].

Інтенсивний розвиток інноваційного підприємництва у розвинутих країнах став досить успішним завдяки індивідуальній ініціативі й успіху, створенню умов для втілення особистих інтересів підприємця. Забезпечення матеріального достатку, знаходження відповідних форм самовираження уособлює досить сильні стимули до високоефективної праці. Саме тому інноваційне підприємництво розглядається як найважливіший інструмент розвитку і трансформації економічної системи в умовах сучасного НТП [1].

Сучасні умови сьогодення визначають, що економічна система розвивається не раптово й одночасно за всіма напрямками, а втягується у нові, більш досконалі виробництва поступово, ланка за ланкою. Першими в цьому процесі виступають інноваційні виробництва, які відкривають шлях іншим підприємцям. Вони продукують нові технології, способи організації і управління виробництвом, що визначає темпи науково-технічного прогресу, ефективність розвитку економічної системи.

Таким чином, інноваційне підприємництво являє собою суспільний техніко-економічний процес, який сприяє створенню кращих за своїми властивостями товарів, послуг чи технологій завдяки комерційному використанню нововведень [5]. Цей вид сучасного бізнесу значною мірою визначає темпи економічного зростання, конкурентоспроможність продукції на національному та міжнародних ринках.

Організація інноваційного підприємництва значною мірою залежить і від того, з якою саме інновацією має справу підприємець, в якій сфері передбачається її використання. Існують такі різновиди інновацій [8]:

- інновація продукції – сукупність процесів оновлення збутового потенціалу підприємства, збільшення обсягу прибутку, розширення частки на ринку, підвищення престижу, створення нових робочих місць;
- інновація технології – процес оновлення виробничого потенціалу, спрямований на підвищення продуктивності
- інновація праці, економії матеріальних ресурсів, енергії, що дає змогу ефективно використовувати інформаційні системи, збільшити обсяг прибутку фірми;
- соціальні інновації – загальний процес цілеспрямованого покращення гуманітарної складової підприємства, що дає змогу розширити можливості на ринку робочої сили, мобілізує персонал на досягнення кращих результатів діяльності.

Традиційно інноваційну діяльність прийнято пов'язувати зі сферою матеріального виробництва, оскільки її ключове значення для розвитку інноваційного підприємництва, впровадження досягнень науки, новітніх технологій безумовне. Але нововведення виникають і реалізуються і в невиробничій сфері – медицині, освіті, сфері послуг, в інших галузях економіки [5]. У ряді випадків має місце міжгалузевий характер інноваційної діяльності. Це означає, що інноваційне підприємництво не замикається у вузькоспеціалізованих межах. Його об'єктом виступає весь рух наукової ідеї – від її обґрунтування вченими, винахідниками до масштабного практичного втілення в господарську практику, тобто проходження через певні етапи інноваційної діяльності [5].

Основні етапи інноваційного процесу – дослідження, розробка, впровадження, використання. Водночас із з'ясуванням етапів інноваційного процесу, слід звернути увагу на його особливості та відмінності від виробничого процесу [5]:

Невизначеність шляхів досягнення цілей та підвищений ризик втрати капіталу.

Неможливість детального планування, орієнтація на прогнозні оцінки.

Направленість зусиль на комерціалізацію наукового пошуку.

Таблиця 1. Риси та очікувані результати сучасного інноваційного підприємництва [1]

№	Риси	Очікувані результати
1	Масова творча активність у масштабах всього суспільства	Змінені відношення до пошуку, експерименту, ризику, ініціативи
2	Нове управлінське мислення	Відмова від традиційного уявлення щодо раціонального господарювання, орієнтація на нові ідеї, знання, інтелект
3	Підвищення гнучкості великих організацій	Відмова від неефективних жорстких організаційних структур
4	Зміна стилю менеджменту	Посилення демократизації управління, активізація участі персоналу в управлінні фірмами. Стрімке зростання малого «венчурного» (ризикового) бізнесу
5	Зміна підприємницької поведінки	Всебічна орієнтація на новаторське підприємництво, реалізацію оригінальних комерційних ідей

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Необхідність взаємної зацікавленості учасників–партнерів інноваційного процесу.

Складність організації впровадження результатів наукових досліджень та їх комерціалізації полягає в тому, що звичайне накопичення розробок у будь–яких масштабах автоматично не втілюється в інноваційний процес. Передача знань ланцюгом від однієї фази інноваційного процесу до іншої потребує додаткової посередницької системи у вигляді інноваційно–впроваджувальних підприємств. Ці підприємства діють на ринку новизни, який виникає в умовах невизначеності, що обумовлено характером інноваційної діяльності [5].

Інноваційно–впроваджувальні підприємства – це активні незалежні учасники ринку науково–технічних та інших розробок. Вони виконують специфічні дії з безперервного пошуку новинок, активного залучення інтелектуального та фінансового капіталу для їх освоєння. Отже, вони повинні сприяти взаємодії та співробітництву між дослідниками, які мають перспективні науково–технічні ідеї, потенційними інвесторами, котрі готові фінансувати реалізацію цих розробок у виробництві, та фірмами, що готові використати весь свій потенціал для впровадження нової ідеї. Подальше поглиблене розуміння організації інноваційного підприємництва вимагає окремого розгляду форм інноваційних підприємств [5,8].

Таким чином, сучасний розвиток визначається передусім моделлю інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економічної системи. Сьогодні, в Україні не створено належних умов для інноваційного розвитку економіки, вітчизняна економіка продовжує бути енергоємною і неконкурентоспроможною. Наявні дослідження діяльності українських підприємств демонструють комплекс проблем, що виникають при формуванні та реалізації ними стратегії інноваційного розвитку, зокрема, пов'язаних з невизначеністю результатів виконуваних робіт [5].

На шляху переходу до моделі інноваційного розвитку існує багато не вирішених питань, серед яких однією з головних є проблема державної підтримки інноваційного підприємництва. У програмних документах та реальних діях державної влади поки що не знайшли належного місця інноваційні чинники економічного зростання в Україні. Відтак, економічного зростання хоча й вдається досягти, проте воно нестабільне, оскільки майже не пов'язане з інноваційним розвитком національної економіки і точно не зумовлено ним [6].

Таким чином, дослідження інноваційного підприємництва як цілісного об'єкта аналізу, визначення його місця і впливу на еволюцію економічної системи суспільства потребує

комплексного системного підходу, зумовлює проникнення наукової думки у складну матерію підприємницької діяльності, ґрунтовне вивчення багатьох проблем, пов'язаних з фундаментальними дослідженнями та нововведеннями [5].

Також, розвиток інноваційного підприємництва залежить від попиту з боку споживачів на інновації, наявності розвинутого науково–технічного потенціалу національної економіки, функціонування венчурних фірм та інвесторів, що фінансують ризикову інноваційну діяльність. У табл. 2 наведені фактори, що впливають на розвиток інноваційного підприємництва [2].

Як правило, в основі підприємницької діяльності лежить нововведення в області продукції або послуг, що дозволяє створити новий ринок, задовольнити нові потреби. Інновації служать специфічним інструментом підприємництва, причому не інновації самі по собі, а спрямований організований пошук нововведень, постійна націленість на них підприємницьких структур [2]. Як зазначає П. Ф. Друкер, «... підприємців відрізняє інноваційний тип мислення, а інноваційна діяльність являє собою особливий інструмент підприємництва».

Отже, інноваційне підприємство – це особливий новаторський процес створення чогось нового, процес господарювання, в основі якого лежить постійний пошук нових можливостей, орієнтація на інновації [2]. Воно пов'язане з готовністю підприємця брати на себе весь ризик щодо здійснення нового проекту або поліпшення існуючого, а також несе при цьому фінансову, моральну і соціальну відповідальність.

У загальному плані інноваційне підприємство можна визначити як економічний процес, що приводить до створення кращих за своїми властивостями товарів (продукції, послуг) і технологій шляхом практичного використання інновацій (нововведень) [2].

На основі способу організації інноваційного процесу на підприємстві виділяються три моделі інноваційного підприємства: інноваційне підприємство на основі внутрішньої організації – інновація створюється і освоюється всередині фірми її спеціалізованими підрозділами на базі планування та моніторингу їх взаємодії за інноваційним проектом; інноваційне підприємство на основі зовнішньої організації за допомогою контрактів – замовлення на створення і освоєння інновації розміщується між сторонніми організаціями; інноваційне підприємство на основі зовнішньої організації за допомогою венчурів – фірма для реалізації інноваційного проекту засновує дочірні венчурні фірми, які залучають додаткові сторонні кошти [2].

Таблиця 2. Фактори, що сприяють розвитку інноваційного підприємництва

№	Група факторів	Фактори
1	Економічні, технологічні	Наявність резерву фінансових, матеріально–технічних засобів, прогресивних технологій, необхідної господарської та науково–технічної інфраструктури, державних програм фінансування інноваційної діяльності; матеріальне заохочення за інноваційну діяльність
2	Політичні, правові	Законодавчі заходи, що заохочують інноваційну діяльність, державна підтримка інноваційної діяльності
3	Організаційно–управлінські	Гнучкість організаційних структур, демократичний стиль управління, переважання горизонтальних потоків інформації; самопланування, допущення коректувань; децентралізація, автономія, формування цільових, проблемних груп, реінжиніринг
4	Соціально–психологічні та культурні	Моральне заохочення, суспільне визнання; забезпечення можливостей самореалізації, звільнення творчої праці. Нормальний психологічний клімат у трудовому колективі
5	Група факторів	Фактори

Найбільш часто використовується друга модель інноваційного підприємництва – підприємство розміщує замовлення на розробку нововведень, а освоює їх власними силами.

В основі всіх видів інноваційного підприємництва лежать створення та освоєння нових видів продукції (товарів, послуг), виготовлення, створення речей, цінностей, благ. Головна визначальна частина такого підприємництва – створення і виробництво науково-технічної продукції, товарів, робіт, інформації, інтелектуальних цінностей, які підлягають наступній реалізації покупцям, споживачам.

Висновки

Таким чином, інноваційне підприємництво – це особливий вид господарської діяльності орієнтований на інновації. Це діяльність зі створення чогось нового, постійного пошуку нових можливостей, впровадження нових проектів чи покращення існуючих. Тому підприємець, який розробляє і реалізує інновації, як ніхто інший повинен бути готовим до ризику, але разом з тим і до відповідальності за наслідки своєї інноваційної діяльності – фінансові, моральні і соціальні.

Інноваційне підприємництво – це особливий новаторський процес господарювання. У його основі лежать постійний пошук нових можливостей, орієнтація на інновацію, вміння витягати і використовувати для вирішення постійних завдань ресурси з найрізноманітніших джерел. Даний вид підприємництва пов'язаний з готовністю підприємця добровільно взяти на се-

бе весь ризик, пов'язаний із здійсненням нового проекту або ж поліпшенням існуючого, прийняти на себе фінансову, моральну і соціальну відповідальність за процес, який повинен принести грошовий дохід та особисте задоволення досягнутим [2].

Список використаних джерел

1. Варналій З. С., Сизоненко В. О. Основи підприємницької діяльності: Підруч. для учнів 10–11 кл. загальноосвіт. шк., ліцеїв та гімназій / З. С. Варналій, В. О. Сизоненко. – К.: Знання України, 2004. – 404 с.
2. Горфинкель В. Я., Попадюк Т. Г. Инновационное предпринимательство. Учебник для бакалавров / В. Я. Горфинкель, Т. Г. Попадюк. – М.: Издательство Юрайт, 2013. – 523 с.
3. Господарський кодекс України. Від 16 січня 2003 р. – К.: Атака, 2003. – 208 с.
4. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 36. – С. 266.
5. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку. Монографія. – Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2008. – 397 с.
6. Лапко О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання / Ін-т екон. прогнозів. НАН України; Івано-Франківський держ. техн. ун-т нафти і газу. – К., 1999. – 253 с. – С. 38.
7. Самуельсон П. Економіка: Підручник. – Л.: Світ, 1993. – С. 461.
8. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д. М. Черваньов, Л. І. Нейкова. – К.: Знання, 1999. – 516 с. – С. 25.

УДК 338.432

В.В. БАЄВА,

к.е.н., асистент кафедри управління бізнесом, Одеська національна академія харчових технологій

Конкурентоспроможність підприємств харчової промисловості: поняття та зміст

У статті розглядаються теоретичні поняття наукових категорій «конкуренція», «конкурентоспроможність», «конкурентоспроможність підприємства» та сформульовано власне розуміння дефініції «конкурентоспроможність підприємства харчової промисловості»

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентоспроможність підприємства, харчова промисловість, підприємства харчової промисловості, конкурентоспроможність підприємства харчової промисловості

В.В. БАЄВА,

к.э.н., ассистент кафедры управления бизнесом, Одесская национальная академия пищевых технологий

Конкурентоспособность предприятий пищевой промышленности: понятие и содержание

В статье рассматриваются теоретические понятия научных категорий «конкуренция», «конкурентоспособность», «конкурентоспособность предприятия» и сформулировано собственное понимание дефиниции «конкурентоспособность предприятия пищевой промышленности»

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, конкурентоспособность предприятия, пищевая промышленность, предприятия пищевой промышленности, конкурентоспособность предприятия пищевой промышленности

V. BAIEVA,

Ph.D., assistant professor of the department of Business Administration, Odessa National Academy of Food Technologies

The competitiveness of the food industry: the concept and content

The article considers the theoretical concepts of scientific categories of «competition», «competitive», «competitiveness» and formulated their own understanding of the definition of «competitive food industry enterprises»

Keywords: competition, competitiveness, competitiveness of enterprises, food industry, food businesses, competitiveness of food industry enterprises